

AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO
im. Eugeniusza Piaseckiego
w Poznaniu

GOSPODARKA TURYSTYCZNA W XXI WIEKU
SZANSE I BARIERY ROZWOJU
W WARUNKACH
INTEGRACJI MIĘDZYNARODOWEJ

(pod redakcją Stefana Bosiackiego, Janusza Grella)

Poznań 2004

Ewa Miciniak, Marek Nowacki

PROGRAM INTERPRETACJI DZIEDZICTWA DLA REGIONU: PLANOWANIE SYSTEMOWE

W artykule przedstawiono model opracowania systemowego planu interpretacyjnego dla regionu. Omówiono kolejne kroki realizacji planu, jego zalety i elementy składowe. Model teoretyczny zobrazowano konkretnym przykładem planu opracowanego dla Parków Krajobrazowych Wielkopolski a w szczególności dla PK Puszcza Zielonka.

Interpretacja jest aktywnością edukacyjną, która ma na celu uświadamiać zwiedzającym znaczenie naturalnego i kulturowego dziedzictwa. Poprzez różne media: pogadanki, wycieczki z przewodnikiem, wystawy – interpretacja buduje świadomość, zrozumienie, wpływa na oceny i poprzez to sprzyja postawom ochrony miejsc przyrodniczych i kulturowych. Interpretator jest kimś kto stara się przekazać zwiedzającym znaczenie środowiska przyrodniczego i kulturowego i zjawisk, które tymi środowiskami rządzą¹.

Han i Krumpé² wymieniają szereg form aktywności interpretacyjnej w stosunku do zwiedzających i społeczności lokalnej. W każdej z nich stosuje się inne środki interpretacji. I tak zwiedzającym oferuje się: punkty wejściowe z personelem, punkty informacyjne, cykliczne pogadanki (dzienne i wieczorne), prezentacje żywej historii, wycieczki z przewodnikiem, prezentacje audiowizualne, przedstawienia (kukielkowe, muzyczne, satyryczne, teatralne), ekspozycje z wystawami (*visitor center*), broszury i foldery, znaki i wystawy terenowe. Środki interpretacji stosowane w środowisku społeczności lokalnej to: programy szkolne (wystawy klasowe, wycieczki szkolne na obszary chronione), prezentacje w lokalnych organizacjach społecznych, programy radiowe, wystawy na lokalnych targach i przy innych okazjach, specjalne wycieczki po obszarze chronionym – mające na celu przybliżenie lokalnej społeczności obszarowi chronionego, imprezy środowiskowe jak np. sadzenie drzew, zbieranie ścięci, programy edukacyjne dla rolników.

W organizacji turystyki krajoznawczej i planowaniu interpretacyjnym, podejście systemowe jest niezbędne dla efektywnego zarządzania obiektami lub obszarami chronionymi³. Obecnie wiele programów interpretacyjnych opracowanych jest wyłącznie dla jednego miejsca, obiektu lub obszaru, i tylko w niewielkim stopniu nawiązują one do kontekstu regionalnego i programów interpretacyjnych innych miejsc znajdujących się w okolicy. Organizacje zajmujące się planowaniem interpretacyjnym koncentrują się głównie na tematach lub historiach związanych bezpośrednio z miejscem przez nich samym zarządzanym. Niewiele uwagi przywiązuje się do związków pomiędzy zasobami zarządzanymi przez organizację a zasobami znajdującymi się w rękach prywatnych lub innych. W efekcie znaczna część usług

¹ Nowacki M.: *Atrakcje turystyczne, dziedzictwo i jego interpretacja - jako produkt turystyczny*; Problemy Turystyki, vol. XXII (2), Warszawa 1999, 5–12; Nowacki M.: *Rola interpretacji dziedzictwa w zarządzaniu atrakcjami turystycznymi*. Problemy Turystyki 2000. XXIII (3–4): 35–48.

² Han S., Krumpé E.: *Identifying Audiences and Messages for Nonformal Environmental Education – A Theoretical Framework for Interpreters*. Journal of Interpretation Research 1996, 1(1)

³ Veverka J.: *A System Approach to Heritage Interpretation Planning*. Journal of Interpretation 1979, 4/5.

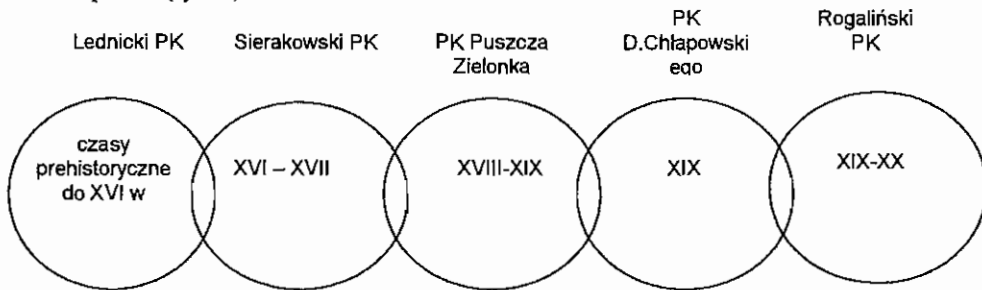
interpretacyjnych jest ograniczona do jednego miejsca i przez to nie promuje tematyki regionalnej.

Planowanie systemowe

Planowanie systemowe pozwala spojrzeć szerzej na cały system organizacji turystyki, walorów krajoznawczych i zagospodarowania turystycznego w regionie. Systemy te mogą być złożone z różnorodnych elementów, np.:

- zespołu Parków Krajobrazowych i Narodowych województwa lub zespołu kilku Parków położonych w regionie; planowanie może objąć cały system parków rozwijając na ich terenie wspólny temat lub historię ilustrującą cały system,
- Parków i organizacji regionalnych np. Zarządu Lasów Państwowych, Park Krajobrazowego lub Narodowego, muzeum regionalnego, miejsc historycznych, Zoo itd. Regionalny plan interpretacji może wtedy pełnić funkcję planu rozwoju turystyki w regionie. W tego rodzaju planowaniu walory regionu analizowane są pod kątem wspólnej tematyki i sposobów wykorzystania ich w interpretacji. Plan interpretacyjny określa, jaki wkład poszczególne miejsca mogą wnieść do wspólnego tematu, jakie mają możliwości i do którego segmentu zwiedzających kierują swoją ofertę. Dzięki planowaniu możliwa będzie współpraca pomiędzy nimi – nie na zasadzie konkurencji lecz uzupełnianiu się nawzajem.

System Parków Krajobrazowych Wielkopolski pozwala na zaproponowanie planu interpretacyjnego integrującego prezentowaną tam tematykę historii Wielkopolski (rys. 1).

Rys. nr 1. Tematy interpretowane w wybranych Parkach Krajobrazowych Wielkopolski

Lednicki PK mógłby prezentować historię regionu od czasów prehistorycznych do wczesnego średniowiecza (Ostrów Lednicki, Mały Skansen), Sierakowski PK okres od średniowiecza do późnego renesansu, PK Puszcza Zielonka XVIII wiek (osadnictwo ołederskie w Wielkopolsce), PK D. Chłapowskiego początek XIX w. (kampania Napoleońska, początek zaborów) i Rogaliński PK druga połowa XIX w., okres międzywojenny. Równoległe do interpretacji historycznej parki mogłyby interpretować także historię naturalną (procesy kształtowania się krajobrazu, przekształcania go przez człowieka, funkcjonowanie ekosystemów), przy czym historia ta również mogłaby być prezentowana w podziale tematycznym na poszczególne regiony. W tym przykładzie dzięki podejściu systemowemu w planowaniu interpretacji, każdy z parków wnosiłby unikalną i kompletną część do głównego tematu regionu, który mógłby brzmieć: „Parki

Krajobrazowe Wielkopolski stwarzają wyjątkową okazję do poznania historii Państwa Polskiego". Podejście takie umożliwiłoby skoncentrowanie się każdemu Parkowi na interpretacji specyficznych wątków historii, które najlepiej potrafiłyby zilustrować na przykładzie posiadanych walorów krajoznawczych i nie powielać ich w innych Parkach. W przypadku, gdyby w kilku Parkach znajdowały się miejsca związane z tymi samymi okresami historii, wtedy w każdym z tych miejsc można byłoby interpretować jej inny aspekt. Dzięki temu podejściu prezentacje w różnych Parkach nie będą się nawzajem powielać lecz razem przedstawią znacznie obszerniejszą historię niż byłoby to możliwe do przedstawienia w każdym Parku osobno.

W realizację programu powinny zostać zaangażowane możliwie wszystkie organizacje działające w regionie, np. Lasy Państwowe mogą interpretować przekształcenia naturalnych siedlisk leśnych, muzeum regionalne eksponować znaleziska archeologiczne i dokumenty historyczne związane z osadnictwem, Park Krajobrazowy prezentować zabudowania związane z osadnictwem, lokalne biuro turystyczne oferować wycieczki z przewodnikiem po miejscach związanych z tematem. Plan opracowany w ten sposób pozwoli zaoszczędzić wiele wydatków. Współpraca w zakresie realizacji planu umożliwi wspólne inwestycje w reklamę i rozwój regionalnego programu turystyki kulturowej lub ekoturystyki. Pozwala to na podział rynku zwiedzających pomiędzy współpracujące organizacje zamiast konkurencji o jego segmenty.

Wg Veverki ⁴ do najważniejszych zalet takiego sposobu projektowania należą:

- integracja miejsc, tematów i historii wewnątrz jednej lub kilku organizacji,
- oferowanie zwiedzającym różnego rodzaju przeżyć i na różnym poziomie powiązanych wspólnym wątkiem na poziomie regionalnym lub systemowym,
- pełne wykorzystanie zasobów przyrodniczych i kulturowych, które w przeciwnym wypadku mogłyby zostać pominięte lub zapomniane,
- optymalne wykorzystanie dostępnych w regionie zasobów fizycznych, finansowych i społecznych,
- celowe i racjonalne podejście do planowania usług interpretacyjnych na szlakach historycznych lub trasach widokowych, przebiegających przez obszary lub miejsca zarządzane przez różne organizacje,
- jest głównym narzędziem rozwijania planów turystyki zrównoważonej w zakresie kontrolowania pojemności turystycznej regionu.

Przygotowanie planu

Plan powinien uwzględnić zarówno cele długoterminowe jak i krótkoterminowe. Opracowanie planu najlepiej rozpocząć od celów najbliższych i najpilniejszych do zrealizowania. W dalszej kolejności plan można wzbogacić o cele długoterminowe o charakterze marketingowo-interpretacyjnym. Opracowując plan należy wziąć pod uwagę następujące kryteria⁵:

- wartość tematyki związanej z obszarem i ich atrakcyjność dla wszystkich miejsc i obiektów,
- skłonność poszczególnych organizacji, agencji i samorządów do współpracy przy realizacji planu,

⁴ Veverka J.: *Interpretive Master Planning*. Acorn Naturalists, CA 1997.

⁵ Tamże

- zdolność miejsca lub tematyki z nim związanej do zintegrowania się z tematem głównym, z pozostałymi miejscami systemu i jego komplementarność z tym co już istnieje,
- potencjał potrzebny do zbudowania partnerstwa celem zaoszczędzenia środków i rozwoju współpracy.

Fundamentalną zasadą przy konstruowaniu planu jest to, by wszyscy uczestnicy programu czerpali z niego wymierne korzyści.

Proces planowania

Opracowanie planu interpretacyjnego powinno opierać się o zrozumiały i sprawdzony schemat. Wiele organizacji opracowało własne schematy planów (np. w USA: Bureau of Land Management, National Park Service, Forest Service). Składają się one zwykle z następujących części⁶:

1. Wyjaśnienie celów jakie stawia przed sobą plan interpretacyjny.
2. Inwentaryzacja walorów krajoznawczych analizowanego obszaru.
3. Analiza osób zwiedzających obszar.
4. Propozycje form i sposobów prezentacji programu interpretacyjnego.
5. Kosztorys i harmonogram wdrażania planu.
6. Rozwiązania monitorujące wdrażanie planu.

Sprecyzowanie celów planu

W pierwszym stadium budowy planu konieczne jest sprecyzowanie celów planu interpretacji dla całego systemu, a następnie dla każdego parku lub miejsca osobno. Poniżej przedstawiono przykładowe cele planu sformułowane dla PK Puszcza Zielonka:

- A. Cele ogólne (wykaz rzeczy, które chcielibyśmy osiągnąć – ogólnych, nie szczegółowych), np.:
 - większość zwiedzających zrozumieć jak działalność człowieka zmieniła naturalny krajobraz Wielkopolski,
 - zwiedzający w łatwy sposób trafią do wszystkich interesujących miejsc w Parku,
 - większość zwiedzających PK Puszczy Zielonka dowie się o innych atrakcjach turystycznych w okolicy,
 - w efekcie zwiedzania Parku większość osób będzie w stanie opowiedzieć o głównym temacie interpretacyjnym,
 - w efekcie zwiedzania większość osób będzie wiedzieć jaka organizacja jest odpowiedzialna za zarządzanie Parkiem,
- B. Cele szczegółowe (rzeczy wymierne które chcemy osiągnąć):
 - cele edukacyjne (co zwiedzający będą potrafili nazwać, wymienić, opisać, zilustrować itd.), np.:
 - większość zwiedzających będzie w stanie wymienić kilka typów siedlisk leśnych charakterystycznych dla regionów pojezierzy,
 - większość zwiedzających będzie w stanie wymienić cztery główne zagrożenia dla lasów,

⁶ Knudson D., Cable T., Bock L.: *Interpretation Cultural and Natural Resources*. Venture Publishing, Inc, Cato Avenue, State College. PA 1999.

- cele behawioralne (co zwiedzający będą potrafili zrobić, jak się zachować), np.:
 - większość zwiedzających będzie traktować środowisko z troską i respektem,
 - większość zwiedzających będzie umiała odpowiednio zachować się w lesie,
 - większość zwiedzających będzie działać w celu ochrony lasu przed zagrożeniami,
- cele emocjonalne (jaki emocje będą się wywołać zdziwienie, współczucie, smutek, winę, akceptację, dumę, inne), np.:
 - większość zwiedzających poczuje zdziwienie wobec przekształceń jakie w krajobrazie dokonał człowiek i poczuje potrzebę wsparcia wysiłków w celu przywrócenia krajobrazowi naturalnego charakteru,
 - większość zwiedzających poczuje dumę, że zachowano i zrekonstruowano historyczne miejsca i obiekty związane z osadnictwem ołederskim w regionie.

Inwentaryzacja krajoznawcza

Na tym etapie należy przeprowadzić inwentaryzację walorów krajoznawczych: opisać ich aktualne położenie, charakterystykę, dostępność (także sezonowa), znaczenie dla interpretacji, wykonać zdjęcia, plany, zaznaczyć ich położenie względem istniejących lub planowanych szlaków turystycznych, baz turystycznych, itp. Należy sporządzić mapę rozmieszczenia ziuwentaryzowanych walorów. Inwentaryzacja krajoznawcza ma na celu przegląd walorów krajoznawczych regionu, ocenę możliwości ich interpretacji oraz identyfikację innych zasobów regionu, które mogą stać się częścią planu.

Park Krajoobrazowy Puszcza Zielonka jest jednym z dwunastu parków krajoobrazowych woj. wielkopolskiego. Jest największym zwartym kompleksem łąnym okolic Poznania o powierzchni 9 981 ha. Z uwagi na słabe gleby bielcowe i brunatne wytworzone z piasków luźnych i b gliniastych teren Parku porastają głównie bory sosnowe i bory mieszane. Najstarsze drzewostany mają ponad 160 lat. Najbardziej cenne pod względem przyrodniczym są lasy porastające masyw Dziewiczej Góry (ok. 830 ha), obszar uroczyska „Maruszka” (ok. 500 ha), oraz fragmenty lasów chronione w rezerwatach „Las Mieszany” i „Klasztorne Modrzewie”. Rzeźba terenu PK Puszcza Zielonka została ukształtowana przez lodowiec w czasie tzw. stadiału poznańskiego⁷. Czoło lodowca zatrzymało się wtedy na dłużej i pozostawiło po sobie pasmo wzniesień morenowych zwane środkowo poznańską moreną czołową z kulminacją na Dziewiczej Górze (143 m n.p.m.). Znaczną część powierzchni parku stanowi rozległa wysoczyzna sandrowa pofałdowana w rejonie Murowanej Gośliny. Płaską wysoczyznę sandrową przecinają głęboko wcięte rynny polodowcowe. Najdłuższa z nich to Rynna Pobiedzisko – Goślińska, w której znajduje się aż czternaście jezior. Skupiska jezior występują także w rejonie Dzwonowa w rynnach rzeki Goślinki. Łącznie na obszarze parku i otuliny znajdują się 30 jezior o powierzchni przekraczającej 1 ha. Największym jeziorem jest jezioro Stęszewsko-Kołatkowskie (78,4 ha), które po korekcie granic parku w 2003 roku znalazło się w jego obrębie. Duży, zwarty kompleks leśny warunkuje występowanie licznej zwierzyny pospolitej (jelenie, daniela, sarny, dziki). Coraz częściej można spotkać ślady bobrów.

⁷ Bartkowski, T.: *Wielkopolska i środkowe Nadodrze*. PWN, Warszawa 1970.

Chronionymi ptakami lęgowymi są: kruki, żurawie (jedna z najbardziej licznych w zachodniej Polsce) i bociany czarne (12 par) a z ptaków drapieżnych: kania ruda, trzmielojad, kobuz. Stosunkowo duży udział jezior i terenów podmokłych sprawia, że wiele gatunków ptaków związanych z tymi biotopami posiada tutaj liczne populacje (bąk, kszyc, słonka, perkoz dwunczuby, błotniak stawowy).

Na terenie PK Puszcza Zielonka i w jego okolicy występują liczne obiekty zabytkowe. Należą do nich kościoły, klasztory, cmentarze, dworki oraz zespoły pałacowe. Najważniejszymi obiektami są: zespół pocysterski w Owińskach, osady ołęderskie (m.in. Czernice, Pławno, Tuczo, Kamińsko i wiele innych), kościoły drewniane (Kicin, Wierzenica, Rejowiec), dwory w Wierzenicy i Wronczynie, pałace w Owińskach i Wierzonce. Na uwagę zasługuje arboretum AR w Zielonce oraz ścieżka przyrodnicza Nadleśnictwa Czerwonak poprowadzona na stokach Dziewiczej Góry.

W oparciu o zinventaryzowane walory należy zaproponować temat główny dla regionu. Temat taki powinien być sformułowany jako kompletne zdanie, zawierać jedną główną ideę, reprezentować cel ogólny planu, być sformułowany w interesujący sposób⁸. W temacie tym powinno być zawarte najważniejsze przesłanie, jakie chcielibyśmy aby zwiedzający wynieśli ze zwiedzania obszaru. W tym momencie trzeba zdecydować także za które elementy głównego tematu będą odpowiedzialne poszczególne miejsca i na ile konieczne będzie powtórzenie pewnych wątków w innych miejscach. Tematy szczegółowe, które doprecyzują temat główny, mogą one być interpretowane za pomocą szlaków tematycznych, paneli interpretacyjnych, wystaw i centrów interpretacyjnych (*visitor center*), publikacji, i innych form interpretacji⁹. Główny temat może być bardzo szeroki i ogólny. Proponowany temat interpretacyjny dla systemu parków krajobrazowych Wielkopolski mógłby brzmieć: „Człowiek i przyroda: wspólna historia – wspólna przyszłość”, zaś temat interpretowany w PK Puszcza Zielonka: „Śladami Ołędów: zmagania człowieka z lasem”.

Analiza marketingowa

Kolejnym krokiem byłoby przeprowadzenie analizy marketingowej osób zwiedzających region, określenie segmentów docelowych oraz wskazanie potencjalnych grup osób zwiedzających region. Na tym etapie należy określić, czym charakteryzuje się rynek zwiedzających system i które jego sektory są charakterystyczne, kim są zwiedzający, kiedy i z wykorzystaniem jakich środków lokomocji przyjeżdżają, dlaczego przyjeżdżają, jak długo trwają wizyty, jaka jest aktywność zwiedzających na terenie Parku?

PK Puszcza Zielonka pomimo korzystnego położenia nie jest miejscem szczególnie odwiedzanym przez turystów. Najbardziej popularnymi formami wypoczynku są wędrówki z plecakiem, spacer, plażowanie, wycieczki rowerowe i rajdy konne. Są to przeważnie wizyty jednodniowe z uwagi na brak bazy noclegowej dla turystów. Infrastruktura służąca bezpośrednio wypoczynkowi występuje w znikomym stopniu. Zaliczyć do niej można pola biwakowe wyznaczone przy osadach leśnych (np. Dziewicza Góra, Ludwikowo), zorganizowane parkingi w Boduszewie i Dąbrówce Kościelnej oraz kąpielisko Eko - plaża nad J. Stęszewsko - Kołatkowskim.

⁸ Ham S.H.: *Environmental Interpretation. A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Fulcrum Publishing: Golden, Colorado 1994; Regnier K., Gross M., Zimmermann R.: *The Interpreter's Guidebook. Techniques for Programs and Presentations*. Interpreter's handbook Series, UW-SP Foundation Press, University of Wisconsin, Stevens Point 1994.

⁹ Nowacki M.: *Interpretacja dziedzictwa*[w] Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M.: *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*. Proksenia 2003: 119–163.

Na terenie Parku bardzo intensywnie rozwinęło się osadnictwo rekreacyjne (nad J. Gackim, w Sławicy, w Kamińsku, nad J. Stęszewsko – Kołatkowskim), które powoduje nieodwracalne zmiany w krajobrazie i środowisku przyrodniczym.

W wyniku badań (Plan Ochrony PK Puszcza Zielonka 2001) przeprowadzonych wśród mieszkańców gmin terenów Puszczy Zielonka, stwierdzono, że 60% respondentów posiada samochody, 50% rowery, 10% motorowery a 30% sprzęt biwakowy, co kwalifikuje mieszkańców do grupy aktywnej, chętnej do penetracji terenu Puszczy Zielonka. Zdecydowana większość ankietowanych preferuje takie formy rekreacji jak: wędrówki po lesie, spacer z rodziną, relaks na łonie przyrody, rodzinne wyjazdy turystyczne, ruch na świeżym powietrzu, biegi, biwaki, jazdę na rowerze, grzybobranie, wędkowanie, pływanie, sporty wodne. 50% mieszkańców jest świadomych tego, że Puszcza Zielonka spełnia funkcję wypoczynkową, a 32% że środowiskotwórczą – w sensie produkcji tlenu i ochrony przed zanieczyszczeniami atmosferycznymi. Jednak aż 62% respondentów nie wykorzystuje obszarów Puszczy Zielonki do celów rekreacyjnych. Spowodowane to jest m.in. brakiem czasu (37%), ogólną degradacją i zaśmieceniem terenu, brakiem atrakcji oraz brakiem zainteresowania ofertą rekreacyjną tego terenu. Pozostałe 32% ankietowanych penetruje Puszcze Zielonkę w celach rekreacyjnych, w tym największa liczba turystów dociera do okolicy Dziewiczej Góry (13%), Tuczna (12%), Kamińska (6%) oraz do pd.-zach. i zach. skraju Parku. Obszary te znajdują się w zasięgu bezpośredniej penetracji codziennej i weekendowej.

Tematy szczegółowe i interpretacja

W następnej kolejności należy zdecydować jak, kiedy i gdzie wdrożyć plan interpretacyjny. Projekt powinien określić szczegółowo dla każdego waloru:

1. Temat interpretacyjny (powinien mieć związek z tematem głównym).
2. Funkcję jaką powinien spełniać (np. „Będzie to miejsce gdzie zwiedzający będą mogli uzyskać informację o skutkach pożaru w lesie”).
3. Jego miejsce w planie interpretacyjnym (np. „Większość zwiedzających zrozumie, na czym polega wpływ pożaru na funkcjonowanie ekosystemu lasu”).
4. Prezentowane koncepcje (np. interpretowane mogą być zarówno korzystne jak i szkodliwe efekty pożarów: „Wykorzystanie ognia w zarządzaniu środowiskiem a pożary niekontrolowane”).
5. Zalecane media – usługi interpretacyjne do wykorzystania w danym miejscu (np. znaki i panele interpretacyjne)¹⁰.
6. Ocenic atrakcyjność waloru – miejsca.

Poniżej przedstawiono przykładowe tematy interpretacyjne dla PK Puszcza Zielonka:

Temat główny:

Śladami Olędrów: zmagania człowieka z lasem

Tematy szczegółowe (realizowane w formie ścieżek tematycznych, paneli interpretacyjnych lub prezentacji w centrum interpretacyjnym w Zielonce):

Fascynujące życie lasu

- bogactwo różnorodności biologicznej, ekosystem optymalny: „Las pełen życia”,
- różnorodność ptaków śpiewających: „Muzyka lasu”.
- różnorodność siedlisk leśnych (bory, grądy, łęgi, buczyny, dąbrowy, olsy): „Las nie jedno ma imię”.

¹⁰ Nowacki M.: *Interpretacja...* op.cit.

Rolę centrum interpretacyjnego PK Puszcza Zielonka (ekspozycje, prezentacje multimedialne) mógłby pełnić Ośrodek Naukowo – Dydaktyczny Leśnego Zakładu Doświadczalnego AR w Zielonce.

Człowiek i las

- kolonizacja olęderska: „Olędrzy – pionierami nowoczesnego osadnictwa” – panele interpretacyjne na terenie osad w Kamińsku, Pławnie, Czernicach oraz w Tucznie na terenie dawnej zagrody olęderskiej (obecnie ośrodek Politechniki Poznańskiej),
- współczesne gospodarowanie lasem (szkółki leśne, wycinki, trzebieże, zręby, naturalne odradzanie się lasu),
- śródleśne pożarzysko¹¹: „Leśna historia pożarów” (korzystne i szkodliwe efekty pożarów lasów dawniej i dziś) - panele interpretacyjne przy historycznym Trakcie Annowskim z Owińsk do Mielna, w miejscu rozległego pożaru lasu sprzed 10 lat,
- Wierzenica, Wronczyn: „August Cieszkowski i Maksymilian Jackowski – prekursorzy nowoczesnego gospodarowania w Wielkopolsce” – ekspozycja historyczna i żywa interpretacja.

Wdrożenie planu

Na tym etapie należy sprecyzować co będzie potrzebne dla wdrożenia planu, ile to będzie kosztować i określić wykonawców projektu. Najprostszym sposobem wdrożenia planu jest skompilowanie istniejących planów interpretacyjnych Parków i miejsc regionu lub systemu i powiązanie ich za pomocą wspólnej historii lub „wizji” która będzie prezentowana zwiedzającym. Konsolidacja istniejących programów interpretacyjnych jest ważna, gdyż walory te stanowią integralne elementy regionu.

Realizację programu należy zacząć od wydrukowania ulotek pilotażowych interpretujących zaproponowane tematy. Równolegle można zaproponować spacer lub wycieczki z przewodnikiem oraz prezentacje realizowane przez pracowników LP, PK i studentów AR. Kolejnym krokiem mogłoby być ustawienie znaków kierunkowych kierujących do walorów turystycznych projektu oraz tablic informacyjnych przy wjazdach do Parku i przy walorach uwzględnionych w planie. Kolejny krok to wykonanie bardziej rozbudowanych paneli interpretujących zaproponowane tematy. Etap ostatni to budowa Centrum Interpretacyjnego w Zielonce i Ekspozycji Historycznej w Wierzenicy (adaptacja istniejących obiektów).

Monitoring

Ostatni etap planu obejmuje opracowanie strategii oceny osiągnięcia celów interpretacyjnych (w jakim kierunku powinien pójść rozwój planu). Ocena rezultatów jest potrzebna, aby dowiedzieć się czy zostały osiągnięte założone cele interpretacji (ogólne i szczegółowe). Ocena taka powinna więc objąć analizę zainteresowania interpretowaną tematyką, rozumienia przekazywanej treści, uwagi skupianej przez panele, ekspozycje lub prezentacje, a także zmianę postaw i zachowań zwiedzających. Ocena powinna być prowadzona na każdym z etapów, aby umożliwić bieżącą korektę błędów popełnionych w fazie planowania i modyfikacji programu.

Podsumowanie

Interpretacja dziedzictwa jest ważnym narzędziem zarządzania obszarami atrakcyjnymi turystycznie. Jest także narzędziem oddziaływania na wrażenia osób zwiedzających regiony turystyczne i przez to w znacznym stopniu wpływa na ich atrakcyjność. Systemowe podejście do interpretacji integruje usługi interpretacyjne

¹¹ miejsce po pożarze lasu

i przez to w jeszcze większym stopniu podnosi atrakcyjność prezentowanych tematów, zwiększając siłę ich oddziaływania, efektywność i oszczędzając środki finansowe. Poprzez zwiększanie świadomości ludności miejscowej przyczynia się także do kształtowania postaw przychylnych działaniom lokalnych władz oraz organizacji zarządzających obszarem. Zaprezentowana propozycja rozwiązań interpretacyjnych dla PK Puszcza Zielonka jest ogólnym zarysem projektu wykonanym na podstawie wstępnych badań terenowych i inwentaryzacji krajoznawczej. Kompleksowa inwentaryzacja obszaru oraz zaangażowanie organizacji zarządzających obszarem, a więc: Związku Międzygminnego „Puszcza Zielonka”, Lasów Państwowych, Zarządu Wielkopolskich PK i innych podmiotów potencjalnie nim zainteresowanych jak Akademia Rolnicza, Politechnika Poznańska, koła przewodników i biur turystycznych pozwoliłoby na realizację planu. Sfinansowanie powyższego planu możliwe jest ze środków strukturalnych Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – działania: 3.1 „Obszary wiejskie” i 1.4 „Rozwój turystyki i kultury”.

Bibliografia:

1. Bartkowski, T.: *Wielkopolska i środkowe Nadodrze*. PWN, Warszawa 1970.
2. Ham S., Krumpel E.: *Identifying Audiences and Messages for Nonformal Environmental Education – A Theoretical Framework for Interpreters*. Journal of Interpretation Research 1996.
3. Ham S.H.: *Environmental Interpretation. A Practical Guide for People with Big Ideas and Small Budgets*. Fulcrum Publishing: Golden, Colorado 1994.
4. Knudson D., Cable T., Beck L.: *Interpretation Cultural and Natural Resources*. Venture Publishing, Inc, Cato Avenue, State College, PA 1999.
5. Nowacki M.: *Interpretacja dziedzictwa* [w] Kruczek Z., Kurek A., Nowacki M.: *Krajoznawstwo. Zarys teorii i metodyki*. Proksenia Kraków 2003: 119–163.
6. Nowacki M.: *Atrakcje turystyczne, dziedzictwo i jego interpretacja - jako produkt turystyczny*, Problemy Turystyki 1999, vol. XXII (2): 5–12.
7. Nowacki M.: *Rola interpretacji dziedzictwa w zarządzaniu atrakcjami turystycznymi*. Problemy Turystyki 2000. XXIII (3–4): 35–48.
8. *Plan Ochrony Parku Krajobrazowego Puszcza Zielonki*. [red. B. Raszka]. EKO-GEOGRAF s.c. Poznań 2001.
9. Regnier K., Gross M., Zimmerman R.: *The Interpreter's Guidebook. Techniques for Programs and Presentations*. Interpreter's handbook Series, UW-SP Foundation Press, University of Wisconsin, Stevens Point 1994.
10. Veverka J.: *A System Approach to Heritage Interpretation Planning*. Journal of Interpretation, 4/5 1979.
11. Veverka J.: *Interpretive Master Planning*. Acoru Naturalists, CA 1997.